

Pri prikazu krščanskega socializma v Sloveniji se omeji na ozemlje v sklopu stare Jugoslavije. Iz dela je lepo razvidno, da gibanje ni bilo enovito, ampak je združevalo razne sestavne dele od sindikalnih organizacij krščansko orientiranega delavstva do »mladinskega gibanja« napredno usmerjene katoliške inteligence, ki se je zavzemala za prenovno v Cerkvi.

Slediti moremo vsem etapam postopne radikalizacije krščanskih socialistov, ki so izšli iz okvirja Slovenske ljudske stranke, se vedno bolj zapletali v spore s klerikalnim vrhom in se po več bolj ali manj uspešnih poskusih ljudskofrontnega povezovanja dokončno sporazumeli s KP Slovenije o ustanovitvi OF.

Z določenimi omejitvami, ki jih naglašava avtor sam, smo torej dobili temeljit pregled idejno-političnega gibanja krščanskih socialistov, kar je gotovo pomemben prispevek k slovenskemu zgodovinopisju.

Andrej Vovko

Tone Ferenc, Akcije organizacije TIGR v Avstriji in Italiji spomladi 1940.
Založba Borec, Ljubljana 1977, str. 280.

Eden najbolj znanih slovenskih raziskovalcev obdobja narodnoosvobodilnega boja pri nas, dr. Tone Ferenc, je lani predstavil javnosti knjigo, ki je po izbiri teme in načinu obdelave zanj značilna. Izbral si je temo, ki v slovenskem zgodovinopisju skorajda še ni bila obdelana, lotil pa se je z največjo natančnostjo, saj je iz virov in literature izvlekel največ kar se je dalo izvleči.

Avtor obdeluje štiri diverzantske akcije, narodno revolucionarne organizacije TIGR (kratice za Trst, Istra, Gorica, Reka), zasnovane med primorskimi Slovenci, ki so po prvi svetovni vojni ostali onstran državne meje in katere niti so bile razpredene tudi v Jugoslaviji, predvsem med primorskimi Slovenci — begunci. Akcije same po sebi — tri miniranja železniške proge v Avstriji in eno v Italiji — niso kdo ve kako pomembne, čeprav so imele za cilj ohromiti dobavo premoga iz Nemčije v Italijo. Njihov največji uspeh je bila razstrelitev železniške tirnice pri Judenburgu v dolžini 40 m. Bolj pomemben je »velik odmev in moralni učinek teh akcij, zaskrbljenost in ukrepanje nemških in italijanskih oblasti ter velik krvni davek pri storilcih in njihovih sodelavcih«, kot je v uvodu zapisal avtor. Akcije so bile sprožene spomladi leta 1940, kot edine protinacistične diverzantske akcije v rajhu, v njih pa so sodelovali ljudje, med katerimi jih je velik del dal že pred začetkom NOB življenje v boju zoper fašizem in nacizem, ali pa so se pozneje priključili NOB. Zdi se, da je knjiga bolj posvečena njim, kakor pa prikazu diverzantskih akcij, vendar ne samo zato, ker je posvečena »spominu primorskega junaka Ferda Kravanja-Skalarja«.

Knjiga je napisana predvsem na podlagi arhivskega gradiva, ki ga je avtor zbral v političnem arhivu nemškega zunanega ministrstva v Bonnu, italijanskega osrednjega državnega arhiva v Rimu, v dokumentacijskem arhivu avstrijskega odporniškega gibanja na Dunaju, v arhivu Inštituta za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani in arhivu Republiškega sekretariata za notranje zadeve Socialistične republike Slovenije. Pomemben del znanstvenega aparata knjige sestavljajo pričevanja preživelih udeležencev dogajanja, kar daje delu še posebno vrednost. Avtor je s tem iztrgal pozabi dragocene podatke, ki so bili že tako okrnjeni shranjeni v spominu udeležencev.

Knjigo bi lahko razdelili v dva dela. V prvem opisuje avtor potek diverzantskih akcij (tri so bile v okolici Judenburga, ena na progi Trbiž—Videm), delovanje nemške in italijanske policije pri iskanju storilcev in sodelovanje jugoslovanske policije pri tem. V drugem delu, ki je časovno pomaknjen že v čas po zlomu stare Jugoslavije, pa prikazuje usodo udeležencev diverzantskih akcij. Posebej se je dr. Ferenc ustavil pri usodi Dánila Zelena in Alojza Kneza, medtem ko je življenjski poti Ferda Kravanje posvetil največ pozornosti in prostora.

Med največje zanimivosti knjige je po našem mnenju treba uvrstiti prikaz »sodelovanja« nemške policije pri iskanju udeležencev diverzantskih akcij v Jugoslaviji, iz katerega izhaja, da je pri tem »sodelovanju« jugoslovanska policija igrala docela podrejeno vlogo. Za marsikaterega bralca bo novost in posebna zanimivost zvedeti, kakšna je bila povezanost med člani organizacije v Jugoslaviji, nemškemu rajhu (bivši Avstriji) in Italiji.

Knjiga zasluži pozorno branje. Prinaša vpogled v doslej malo znano dogajanje in pomeni pomemben prispevek k obravnavanju problematike delovanja organizacije TIGR. Kljub temu, da se je avtor v uvodu omejil in zatrdil, da »se ni mogel niti hotel podati v večletno raziskovanje zgodovine organizacije TIGR«, bi bilo koristno vsaj v grobem orisati osnovne značilnosti te organizacije. Knjiga dokazuje potrebo po znanstveni analizi delovanja TIGR, narekuje nujnost raziskovanja njenih stikov in odnosov s KPS (glej tudi recenzijo Draga Druškoviča v *Naših razgledih*, 7. julija 1978, št. 13) ter zahteva opis poznejšega delovanja njenih članov, še zlasti njihovega vključevanja v NOB. To delo je avtor prepustil kolegom zgodovinarjem. Če jih bo knjiga dr. Toneta Ferencna spodbudila k temu, ji bo treba poleg opisanih vrednot pripisati še to.

Dušan Nečak

Nazionalismo e neofascismo nella lotta politica al confine orientale 1945—1975. Istituto regionale per la storia del movimento di liberazione nel Friuli-Venezia Giulia, Trst 1977 (zv. 1, 2); str. 841, ilustr.

Navzlic relativno dolgemu, nad tridesetletnemu razdobju od druge svetovne vojne do danes, so zgodovinska dela o problematiki tega razdobja pri nas še prava redkost. V Italiji pa so že pred leti izšla nekatera dela, ki obravnavajo tudi razdobje po letu 1945, zlasti do leta 1948 ali pa določeno problematiko iz tega razdobja, na državni ali pa regionalni ravni. Sem spada tudi obsežno delo v dveh zvezkih *Nacionalizem in neofašizem v političnem boju na vzhodni meji 1945—1975*, ki ga je leta 1977 izdal Inštitut za zgodovino osvobodilnega gibanja v Furlaniji-Julijski krajini in je prvo samostojno delo s povojno zgodovinsko problematiko te dežele. Nastalo je na pobudo in s finančno pomočjo deželnega sveta Furlanije-Julijske krajine, ki je na seji 24. junija 1974 sklenil začeti, s sodelovanjem krajevnih institucij, sindikatov in množičnih organizacij, »obsežno raziskavo o dejavnosti vseh fašističnih in profašističnih organizacij« (str. V) po drugi svetovni vojni. Sklep je bil posledica naraščajočega neofašističnega nasilja v Italiji, ki je prav v tistih dneh, z atentatom na udeležence antifašističnih manifestacij na Trgu della Loggia v Bresciji vzbudilo splošno ogorčenje italijanske